

50 ปี อดีต - ปัจจุบัน - อนาคต สำนักหอสมุดกลาง มศว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นงนารถ ชัยรัตน์*

บทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดเปลี่ยนแปลงรวดเร็วไม่แพ้ศาสตร์ด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทกับงานของห้องสมุด ทั้งด้านการปฏิบัติงานของบุคลากรของห้องสมุด และการให้บริการแก่ผู้ใช้ที่เน้นความสะดวกสบาย การเข้าถึงสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว รวมถึงการเรียนการสอนและหลักสูตรด้านสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ที่ต้องเปลี่ยนไป เพื่อรองรับการสร้างบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานในห้องสมุด

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ก็เช่นกัน ก่อนที่ข้าพเจ้าจะมาทำงานในฐานะบรรณารักษ์ (ปี พ.ศ. 2522) ได้รับการบอกเล่าว่า ห้องสมุดวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร เป็นห้องสมุดที่ทันสมัยที่สุดและเป็นที่ยอมรับของผู้มาใช้อย่างมาก จึงถามว่าเพราะเหตุใด คำตอบของผู้เล่าคือ มีคลังหนังสือที่ตอบโจทย์ผู้มาศึกษาค้นคว้า ทั้งนิสิตของประสานมิตรและบุคคลภายนอก ดิตแอร์เย็นสบาย และมีหัวหน้าห้องสมุดซึ่งเป็นที่ยอมรับมากในเวลานั้น คือ ผศ.ดร. มาเรีย เหล่าสุนทร ที่ท่านดูแลเอาใจใส่ฝึกอบรมบรรณารักษ์ ส่งบรรณารักษ์ไปศึกษาต่อต่างประเทศด้วยทุนของมหาวิทยาลัยอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา และมุ่งเน้นให้บุคลากรดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือผู้มาใช้บริการอย่างทั่วถึงเต็มกำลัง

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยฯ เล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดมาอย่างต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณ สำหรับการสร้างอาคารใหม่ ทรัพยากร บุคลากร ของห้องสมุด ซึ่งต่อมาได้ยกระดับขึ้นมาเป็นสำนักหอสมุดกลาง ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดฯ ทุกสมัยมุ่งให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ ทั้งในเรื่องฐานข้อมูลต่างๆ ที่ใช้เพื่อการเรียนการสอนและงานวิจัย คลังหนังสือที่จัดสรรเข้ามาเป็นไปตามการคัดเลือกของคณาจารย์ในแต่ละสาขาวิชา ตลอดจน e-book และก้าวเข้าสู่การให้บริการในยุค Digital Library ปรับเปลี่ยนพื้นที่ในห้องสมุดให้ทันสมัยคล่องตัวยิ่งขึ้น เน้นการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม คลังหนังสือในรูปของ Hard copy ยังคงมีความสำคัญในหลายมิติ

ประการแรก หนังสือหรือสิ่งพิมพ์เป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural assets) อันมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งอ้างอิงที่มีนัยสำคัญ โดยเฉพาะงานด้านวิชาการและตำราที่ไม่ได้รับการสแกนหรือดิจิทัล เนื่องจากยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายและลิขสิทธิ์ที่ทำให้ห้องสมุดไม่สามารถเข้าถึงหรือให้บริการในรูปแบบดิจิทัลได้ทั้งหมด ประการที่สอง ความหลากหลายของผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ นักวิจัยเฉพาะด้าน หรือผู้ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ยาก ยังคงต้องพึ่งพาทรัพยากรสิ่งพิมพ์ในรูปเล่มเป็นหลัก การคงไว้ซึ่งคลังหนังสือจึงถือเป็นการรักษาความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ อนึ่ง ห้องสมุด

ต่างประเทศ ทั้งในระดับมหาวิทยาลัย วิทยาลัย ห้องสมุดประชาชน ยังคงให้ความสำคัญกับพื้นที่การจัดเก็บ
คลังหนังสือมาโดยตลอด ดังนั้น แนวทางที่เหมาะสมจึงมิใช่การเลือกระหว่าง “คลังหนังสือ” หรือ “ห้องสมุด
ดิจิทัล” อย่างสุดโต่ง แต่เป็นการผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองระบบเข้าด้วยกันในลักษณะห้องสมุดไฮบริด
(Hybrid library) เพื่อให้ห้องสมุดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งมิติทางกายภาพและดิจิทัล
ตอบสนองผู้ใช้บริการทุกกลุ่มได้อย่างเสมอภาคและยั่งยืน อันเป็นการดำรงไว้ซึ่ง Equity & Sustainability

ในวาระครบรอบ 50 ปี ของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ การตระหนักถึง
บทบาทของคลังหนังสือควบคู่กับการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล จึงเป็นแนวทางที่สะท้อนถึงความเข้าใจในบริบท
ของการเปลี่ยนผ่าน และการวางรากฐานสำหรับอนาคตของห้องสมุดอย่างมั่นคงและมีวิสัยทัศน์

* อดีตผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (10 กุมภาพันธ์ 2546
-9 กุมภาพันธ์ 2554 เกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2553

